

V **razsvetljenstvu** obstaja ena sama zgodovina človeškega napredka, ki ga vodita znanost in tehnologija in vzpodbuja razum. To tradicijo so v antropologijo prenesli Tylor, Frazer in Morgan. Nov radikalni zagon je prišel s strani darwinovske revolucije, ki je človeški vrsti dodelila biološko enotnost. Druga klasična tradicija (inspirirali so jo Herder in drugi protirazsvetljenski pisci) pa se je ukvarjala z usodo posamičnih etičnih skupin – ne z znanostjo in tehnologijo, ampak z religijo, jezikom, umetnostjo in s tradicijo obrti. **Ključni koncept je bil Kultur**. Medtem ko je bila razsvetljenska antropologija komparativna, medkulturna, se je etnologija ukvarjala s posamičnimi tradicijami in značajem ljudstva. V začetku 20. stoletja se opravi **prehod k sinhroni** perspektivi (od »kako smo prišli do tega« k »kako deluje tukaj in zdaj«). Znotraj diskurza antropologov se je začela razvijati nova tradicija, ki je prvič vpeljala vprašanja o strukturi in funkciji.

Malinowski (utemeljitelj moderne šole socialne antropologije v Veliki Britaniji) naj bi bil tisti, ki je združil vse tri tradicije. Njegov cilj je bil odkriti notranji pomen eksotičnega načina življenja, toda bil je univerzalist in verjel je, da posamične vrednote in institucije tradicionalnega načina življenja kljub vsemu izražajo univerzalne človeške poteze in jih je mogoče primerjati. Odločil se je raziskati, kako te institucije delujejo tukaj in zdaj – skozi razumevanje kulture kot aparata za življenje abstrahiramo širše sile, ki izoblikujejo vsa človeška življenja

1. MALINOWSKI

Utemeljil je intenzivno terensko delo v eksotični skupnosti.

Predmet antropologije na začetku 20. stoletja je predstavljal študij primitivnega človeka, do sedemdesetih let 19. stoletja preučevanje kulture. V zgodnjem 20. stoletju je bila sprejeta razlika med splošnim geografskim (deskriptivna in partikularistična) in sociološkim pristopom (primerjanje in teorija). Primerjalne študije institucij primitivnih družb so sodile v **socialno antropologijo**, ki jo je leta 1906 Frazer definiral kot **tisto vejo sociologije, ki preučuje primitivna ljudstva**. Kulturna antropologija je bila ločena od fizične. Razlika med etnologijo in sociologijo je bila jasna:

1. Etnologija

1. je vsebovala komparativne študije, razvrščanje ljudstev glede na materialno kulturo, jezik, religijske in družbene institucije, ter idej, ki se razlikujejo od fizičnih značilnosti; tudi vpliv okolja na kulturo
2. nagibanje k difuzionizmu (ta razume kulture kot lepljenko sposojenih elementov – večvredni elementi se iz središča širijo navzven)

2. Sociologija

1. komparativne študije družbenih pojavov s posebnim poudarkom na zgodnejši zgodovini (družbene organizacije, oblasti in pravo; moralne ideje in kodeksi; magijske, religijske prakse in verovanje; način prenašanja idej s pomočjo znakov, artikuliranega jezika in pisave)
2. na splošno evolucionisti, vendar nihče od njih ni bil naklonjen unilinearnim evolucionističnim shemam

Prepoznava je **vpliv funkcionalizma** – ta je zavrnil ne samo difuzionizem, ampak celotno etnološko početje. Malinowski: klasična šola britanske antropologije (Tylor, Frazer, Westermarck) preučuje časovno nasledstvo in vpliv prejšnje stopnje na naslednjo; etnološka šola (Ratzel, Foy, Rivers, Smith) preučuje kako ena kultura vpliva na drugo prek stika, s prevzemanjem in transmisijo. Antropogeografija (Ratzel) pa vpliv okolja na kulturne institucije. Obstajal pa je tudi nasprotni vpliv Durkheima, ki je pritegnil pozornost Radcliffe-Browna in Mareta – preučevanje religije.

Prevladujoče zanimanje za zbiranje podatkov v prvih desetletjih tega stoletja. Zaznaven je začetek odvrčanja od evolucionizma ali difuzionizma k neke vrste funkcionalizmu, še bolj očitna sprememba pa zadeva premik od teoretiziranja k terenskim raziskavam. Zahteva po profesionalnem terenskem delu je bila gonilna sila ekspedicije Torres Straits (1898-1899), ki jo je organiziral Haddon. Vendar pa delo ni trajalo več kot le nekaj dni in zanašati so se morali na tolmače ali informatorje (ki pa je, kljub vsemu, pomenil odklon od človeka v kabinetu, ki zastavlja vprašanja tistemu iz terena). **Rivers** je razlikoval med:

3. **preglednim** delom – obiski plemen na širšem območju, z namenom določiti zemljepisni položaj in identificirati probleme, ki zahtevajo preučevanje

4. **intenzivnim** delom – delavec živi v skupnosti eno leto ali več, preučuje vsako podrobnost, ne zadovolji se s posplošenimi informacijami, uporablja nativni jezik

Kljub svojim obratom v etnologijo in difuzionizem je Rivers poudarjal, da je sam etnograf.

Marett (eden zadnjih foteljskih antropologov) je prišel do ugotovitve, da je **sinhrona** analiza pomembna. **Spencer**, najpomembnejši evolucionist je prav tako spoznal pomembnost **sinhronega** preučevanja, ki pa je že kazal zavezanost funkcionalizmu.

Malinowski je vse svoje življenje ostal evolucionist – verjel je, da bo zbiranje obstoječih podatkov nekoč potrdilo evolucionistične zakone. Nanj je zelo močno vplival Wundt, ki je nasprotoval preučevanju posameznega kulturnega pojava kot izoliranega.

V dveh letih (1915-6 in 1917-18) je izumil **moderne metode terenskega dela**. Poudarjal je pomembnost osebnega dnevnika, saj predstavlja varnostni ventil, je sredstvo ločevanja med etnografovimi osebnimi prizadevanji in čustvi ter znanstvenimi zapiski. Bistven poudarek je na dokumentaciji. Razlikoval je med trema splošnimi tipi podatkov:

5. metoda statistične dokumentacije s konkretno evidenco (elementi aktivnosti in vrste običajev);

6. opazovati je potrebno tudi dejanskost družbenega delovanja

7. zbirka etnografskih izjav

Končni cilj etnografa je dojeti zorni kot domačina.

V vsaki izmed trobriandskih monografij je bila v ospredju ena izmed institucij: trgovanje, družinsko življenje in prokreacija, mit, uveljavljanje norm, vrtnarjenje. V njegovih delih zasledimo 3 osrednje teme:

8. aspektov kulture ni mogoče preučevati izolirano, razumeti jih moramo v kontekstu njihove rabe

9. ne smemo se zanašati na pravila ali informatorjeve opise družbene realnosti

10. če razumemo, kaj res delajo, in to postavimo v pravi kontekst, smo prisiljeni priznati, da morda 'divjak' res ni toliko racionalen, je pa vsaj toliko razumen

Ideja o tem, da so kulture integrirane celote res ni bila nova, saj je imela podobnosti z zgodnejšimi organicističnimi pogledi na kulturo ali družbo. Kulture tvorijo celoto, ker so delujoče enote (Smith pa: izposojeni elementi, modificirani z adaptacijo, se integrirajo v tkivo kulture). Običaji so živi, imajo pomen in so orodja za zadovoljitev potreb in morajo držati skupaj. Razumevanje **kulture kot serijo orodij** je bilo bistvenega pomena.

Tudi Malinowski je obravnaval **dve veliki temi** takratnega časa: problem **magije, religije in znanosti** (Tylor, Frazer) in **težava z osrednjo vlogo družine** (Westermarck, Freud). Malinowski pravi, da navidez neracionalna verovanja in obredi postanejo smiselni, ko upoštevamo njihovo rabo. Družina pa je kalup za izoblikovanje osebnosti, prostor primarne čustvene navezanosti in neksus izoblikovanja primarnih socialnih čustev (podobnost s Freudom – filogenetske kategorije). Trobriandski otočani so matrilinearni. Malinowski je prikazal omejenost Freudove teorije o Ojdipovem kompleksu, saj trobriandskim dečkom konfliktna situacije ne povzroča oče, ampak materin brat. Malinowski se je osredotočal na posameznika in njegove cilje. Spolno življenje divjakov mu je predstavljalo knjigo o trobriandskem sorodstvu (ljubezen in spolnost

moramo razumeti v povezavi z dvorjenjem, kar vodi v poroko, ki ustvari družino, kjer se ustvarjajo čustva, ki so osnova za odnose sorodstva in klanstva).

Kultura obstaja zato, da zadovolji človekove potrebe. Vsaka potreba vodi v nastanek institucije, ki jo sestavlja več slojev. Za uresničevanje dejavnosti, ki zadevajo zadovoljevanje potreb mora obstajati materialni aparat, ki ga razvije družbena enota v skladu s svojimi pravili. **Primarno izhodišče kulture so človekove biološke potrebe.**

Menil je, da mora etnograf v Afriki upoštevati 3 različne kulturne realnosti:

11. obstoječo 'tradicionalno' kulturo v izginjanju
12. vsiljivo evropsko kulturo
13. *tertium quid*, vedno večji vmesni prostor novo nastajajoče sinkretistične kulture, ki je simbolizirana s prepovedanim *skokianom* (= prepovedana alkoholna pijača)

Odnos med teorijo in etnografijo (in teoretikom in etnografom) pred prvo svetovno vojno lahko označimo kot odnos gospodarja in hlapca. Od 90-ih let 19. stoletja dalje pa so profesionalni antropologi sami začeli opravljati terensko delo, še vedno pa so priznavali osnovno delitev dela.

Malinowski je bil tisti, ki je **teorijo postavil na teren**. Gellner: antropologija se loči od 'navadne' etnografije po tem, da ima poleg prakse tudi teorijo = funkcionalizem □ antropologija bi morala biti etnografija. Funkcionalisti so vztrajali pri tem, da razumevanje in razlaga kulture zahtevata notranji zorni kot, ki ga je zmožen doseči le primerno usposobljen terenski delavec. Iz tega sledi, da je samo etnograf lahko teoretik. Funkcionalisti so pogosto izdelali boljše etnografije kot njihovi predniki, kar pa je vodilo v težjo komparacijo in posploševanje. Malinowski sam je predlagal dve rešitvi: okvir za generalizacijo je predstavljal funkcionalizem, ki pravi, da imajo institucije biološki smisel. Vsaka od njih prispeva k zadovoljevanju osnovnih človekovih potreb ali pa zagotavlja sredstva, s katerimi te institucije razpolagajo – tako lahko primerjamo institucije, ki v različnih družbah opravljajo isto funkcijo. Vendar pa ta teorija ni mogla pojasniti kulturnih variacij in ni dopuščala kulturnih vplivov na človeške potrebe. Druga strategija Malinowskega je bila predstaviti Trobriandce kot prototip divjakov, če ne celo predstavnike celotnega človeštva.

Največji prispevek Malinowskega je njegov primer **etnografske metode**. Etnograf mora dojeti akterjev zorni kot. Obstaja torej razlika med tem, kar ljudje govorijo, da delajo in tem, kar dejansko delajo.

2. RADCLIFFE-BROWN

Socialno antropologijo pojmuje kot **teoretično naravoslovno znanost o človeški družbi, komparativna sociologija**.

Vpeljal je intelektualno disciplino francoske sociologije in izdelal bolj natančen sistem konceptov za urejanje etnografskega gradiva. Tudi nanj je vplival Durkheim.

Leta 1908 je izpeljal študijo **Andamanskih otokov**. Na začetku se je ukvarjal s problemom etnologije in izražal Riversova difuzionistična nagnjenja, kasneje pa se je spreobrnil v sociologijo po vzoru Durkheima. Prvo terensko študijo na Andamanskih otokih je odlikovala metodološka strogost. Večino dela je opravil na Velikih Andamanih, k bistvenemu napredku (kar se tiče lingvističnih težav) pa je pripomoglo šele odkritje angleško govorečega informatorja. Razlika z Malinowskim je velika – celo njegove metode so se izkazale za nezadostne. Njegov učitelj Rivers je razvil genealoško metodo, Radcliffe-Brown pa je sam priznal, da z njo ni znal upravljati. Po mnenju Radcliffe-Browna je tisto, kar etnologa res zanima, socialna organizacija plemen, kakršna je bila pred evropsko okupacijo otokov, zato se je moral zanesti na informacije informatorjev. Ko je leta 1922 izšla njegova monografija, je bila pomembna zato, ker je predstavljala primer **analitične metode**. Na teren se je odpravil kot etnolog, pozneje pa se je

spreobrnil v Durkheimovega privrženca, ki je vztrajal pri analizi pomena in namena znotraj njihovega sodobnega konteksta.

Običaje je razdelil na tri vrste:

14. tehnike
15. pravila vedenja
16. ceremonialni običaji – vključujejo tista kolektivna dejanja, ki se običajno izvajajo ob spremembah poteka socialnega življenja. Njihov namen je izražanje kolektivnih čustev, ki se nanašajo na take spremembe.

Interpretacija naj zadeva pomen in namen. Namen ceremonij je izraziti in tako ohraniti ter prenašati čustva, ki uravnavajo vedenje posameznika v skladu s potrebami družbe. Da bi to ugotovili, moramo najti pomen običaja. Lep primer tega je njegova analiza mesta objokovanja v različnih ceremonijah Andamanov.

Osrednji predmet avstralskega dela Radcliffe-Browna so bili **sistemi sorodstva in poroke – poroke, neodvisno od delitve na razrede, regulira sistem sorodstva**. Razlikoval je dva glavna tipa avstralskega sistema:

17. sistem tipa kariera – poroči se ženska, ki spada v kategorijo hči materinega brata
18. sistem tipa aranda – poroči se ženska hči hčere materine matere

Kmalu po letu 1921 je v Cape Townu vpeljal je posebne tečaje aplikativne antropologije. Zatrjeval je, da je antropologova naloga priskrbeti znanstveno oceno situacije, s katero so se soočali administratorji, ne pa tudi, da poskuša zastopati katerokoli posebno politično opcijo.

Ameriška antropologija je bila po letu 1931 zelo ustvarjalna – glavni trendi so bili na eni strani razvoj Boasovega historičnega difuzionizma, na drugi pa premik k študijam kultura – osebnost.

Na Radcliffe-Brownovo zrelo misel je najbolj vplivala Durkheimova sociologija, zvest pa je ostal tudi evolucionizmu Spencerjeve tradicije – kulture so kot organizmi in zato jih moramo preučevati z metodami naravoslovnih znanosti. Kot organizmi se razvijajo v smeri večje raznovrstnosti in kompleksnosti. V tem smislu se je evolucija jasno razlikovala od napredka, saj je bila naraven proces, medtem ko napredek implicira vrednotenje moralnega procesa. Te organske analogije pa ne smemo jemati preveč dobesedno, saj družbe niso organizmi – ne poznajo ne rojstva ne smrti – vztraja pri uporabi metod, ki so analogne tistim v naravoslovnih znanostih (zoologija, biologija).

Durkheim je bil tisti, ki je začel vztrajati pri tem, da je družbena dejstva treba obravnavati kot objektivne fenomene in jih je mogoče razložiti v povezavi z drugimi družbenimi dejstvi. Vsako družbeno dejstvo je karakterizirano s svojo zunanjo in prisilno naravo. Durkheimu je družba predstavljala predvsem moralni red. Kasneje se je osredotočal na tisto, čemur je rekel kolektivna zavest, družbene vrednote in norme, ki se vtisnejo v posameznikov zavest s socializacijo.

Po koncu I. svetovne vojne sta Mauss in Radcliffe-Brown nadaljevala razvijanje Durkheimove sociologije – predvsem je šlo za študij družbenih odnosov, za socialno 'morfologijo' in za preučevanje družb kot moralnih sistemov. Radcliffe-Brown se je usmeril bolj k študiju družbenih odnosov, Mauss pa nadaljeval s preučevanjem kozmoloških sistemov.

V *Naravoslovni znanosti o družbi* je Radcliffe-Brown predstavil svoje poglede na komparativno sociologijo kot poglobljeno družbeno znanost.

Predmet njegovih študij je bil **družbeni sistem ali pa družbeni proces**. To so bili sistemi med posamezniki, ki zasedajo socialne vloge, med osebami. To tvori socialno strukturo, ki je ne moremo videti v celoti, lahko pa jo opazujemo – socialno strukturo razume kot realnost (kritizirali so ga ravno zaradi tega – za ostale je bila socialna struktura abstrakcija). Vztrajal je, da je treba družbena dejstva obravnavati z opazovanjem in ne z dedukcijo. Nadaljujemo s komparacijo in klasifikacijo. Občasno se zazdi, da je Radcliffe-Brown ohranil elemente difuzionizma. **Končni cilj** pa je bil (ne glede na to, da nikoli ni jasno, kaj je enota komparacija) izoblikovati generalizacije o skupnih značilnostih vseh človeških družb. Te generalizacije

opravljajo nalogo družbenih zakonov. Prepričan je bil, da so socialne forme relativno stabilne, odvisne od integracije njenih delov in od opravljanja tistih nalog, ki so nujne za njeno ohranitev. To so funkcije posameznih delov sistema. Osnovno potrebo vseh družb je imenoval koaptacija – je vzajemno prilagajanje interesov pripadnikov neke družbe, ki zahteva neko standardizacijo vedenja in tu vstopi kultura kot področje naučenih načinov občutenja, mišljenja in vedenja. Koaptacija zahteva tudi standardizacijo verovanj in čustev, ki se vzdržujejo preko ritualov in simbolov, vendar tega področja ni mogoče preučevati ločeno od drugih področij (kot so verjeli Malinowski in mnogi drugi). Kulturo lahko preučujemo le kot značilnost socialnega sistema.

Njegovo najboljšo delo se ukvarja s **totemizmom in sorodstvom** (s posebnimi tipi kozmologije in socialne organizacije). **Totemizem je način, kako ljudje razumejo odnos med družbenim in naravnim svetom.** V totemizmu neka družbena skupina prevzame obredno držo neke naravne vrste ali objekta, na katere se vežejo občutki privrženosti skupini, ki morajo biti kolektivno izraženi v obredih. Radcliffe-Brown je odgovoril na vprašanje: zakaj so prav naravne vrste tiste, ki so običajno izbrane za toteme? Ker so pomembne za življenje skupine – totemizem je tako mehanizem, ki med človekom in naravo vzpostavi sistem družbene solidarnosti. Ni samo način simbolizacije družbene skupine, ampak tudi način udomačitve narave. V tem smislu je totemizem prototip religije, saj je bistvo religije prav koncipiranje univerzuma kot družbenega, torej moralnega reda. □ to je tipična **Radcliffe-Brownova metoda: konkreten problem je postavljen v širši kontekst.**

Drugi element metode je komparacija. Začel se je ukvarjati z vprašanjem, zakaj so prav določene vrste izbrane za simbolizacije določenih skupinskih odnosov. Ugotovil je, da zato, ker predstavlja določeno vrsto odnosa (npr.: odnos med orlom in vranom je odnos opozicije). Opozicije predstavljajo konkretno aplikacijo tistega povezovanja preko nasprotij, ki je univerzalna značilnost človekovega mišljenja – mislimo v parih nasprotij. Te vrste odnos je pogosto izražen v formaliziranem šaljenju (podobno Lévi-Straussove binarne opozicije samo da se ta nanaša na družbena nasprotja med skupinami, ponazorjena s konfliktom).

Radcliffe-Brownu je **sistem sorodstva in poroke** predstavljal zbir vzajemno povezanih družbenih praks, ki temeljijo na prepoznavanju nekih bioloških osnov družbene narave. Pri preučevanju sorodstvenega sistema se je osredotočil na dva njegova aspekta: na prakse in na terminologijo. Rivers je menil, da terminologijo določajo oblike poročnih pravil – to je bilo nesprejemljivo: poročna pravila in terminologija so nujno konsistentni, neupravičeno pa bi bilo sklepati, da je eno ali drugo primarno, ali da eno določa drugo. Radcliffe-Brown se je osredotočil na klasifikatorično logiko sistemov sorodstvene organizacije – vsak klasifikatorični sistem deluje na način kombinacije **treh temeljnih načel:**

19. bratje in sestre si delijo občutek solidarnosti in v očeh drugi predstavljajo enoto □ **1. princip: princip enotnosti skupine bratov in sester** (mma = termin za mamo, materine sestre in materinega brata)

20. družbe s klasifikatoričnimi sorodstvenimi terminologijami imajo običajno tudi rodove (=solidarne skupine, ki jih tvorijo potomci enega skupnega prednika po eni liniji – bodisi le moški ali le ženski). Tudi rodovno skupino prežema občutek enotnosti in v očeh drugih rod predstavlja enoto □ **2. princip: princip enotnosti rodovne skupine** (med patrilinearnimi Indijanci Foks s terminom materin brat kličejo vse moške, s terminom materina sestra pa vse ženske iz materinega rodu – ker pripadam drugemu rodu in so vsi zgoraj omenjeni pripadniki neke druge skupine, s katero sem povezan preko matere)

21. **3. princip: generacijski princip** – v vseh sorodstvenih sistemih so pripadniki različnih generacij ločeni drug od drugega (klasifikacija sorodnika samo na osnovi generacije – na Havajih na primer)

Radcliffe-Brownov pristop se razločuje od klasične metode, kjer imajo sorodstvene terminologije status fosilnih ostankov izginulega sistema sorodstva – lahko bi recimo sklepali, da

je termin oče za vse moške izraz faze promiskuitete, vendar Radcliffe-Brown vse to zanika. Terminologijo je po njegovem mnenju mogoče razumeti v kategorijah danega sorodstvenega sistema. Sorodstveni sistemi so v bistvu predstavljali sisteme družbenih odnosov – najbolj zanimivi so njegovi spisi o odnosih šaljenja. Med pripadniki plemena Tonga obstaja sproščen prijateljski odnos med moškim in očetom njegove matere (dedek in vnuk). Za to izjemno vedenje je značilno, da krši vsa, celo najbolj temeljna pravila, ki zadevajo hrano in spolnost in ki vsebujejo žalitve, kakršnih ne bi tolerirali v nobenem drugem položaju. Pripadniki plemena Tonga zdaj živijo v patrilinearani družbi, včasih pa so pripadali matriarhalni – ti običaji med materinim bratom in sestrinim sinom (stric in nečak) so ostanki preteklega časa, v katerem sta oba spadala v isto skupnost, v kateri bi deček zasedel mesto svojega materinega brata. Tako je menil **Jund**. Radcliffe-Brown pa je vse njegove historične domneve zanikal in trdil, da je potrebno razlago najti v današnjem času – moški svojega strica obravnava kot moško mati, ki je, tako kot mati, ljubeč in tolerant, v nasprotju z očetom, ki disciplinira in nadzoruje. Prav vse moške po materini strani obravnava podobno. Na te vrste razlage je večkrat prisegal tudi Malinowski in postala je znana kot **ekstenzionistična hipoteza**, saj na osnovi odnosa znotraj družine sklepa na odnose med bolj oddaljenimi sorodniki. Kasneje je Radcliffe-Brown ubral drugo pot: namesto razpravljanja o razširitvi čustev je **tematiko odnosov šaljenja premestil v kontekst vrste možnih oblik zavezništev**. Družbene odnose je razdelil na:

22. tiste, ki potekajo med člani ene skupine
23. tiste, ki potekajo med člani različnih skupin:
 - odnosi utemeljeni s skupno pripadnostjo neki politični skupnosti
 - pogodbeni odnosi
 - odnosi zavezništva ali družabništva med posamezniki ali skupinami, ki so bile sicer družbeno ločene:
 - odnosi, ki temeljijo na poroki
 - odnosi, ki temeljijo na izmenjavi blaga ali storitev
 - odnosi, ki temeljijo na krvnem bratstvu ali drugi podobni situaciji
 - **odnosi, ki privzemajo obliko odnosov šaljenja**, ki so predstavljali enega izmed odnosov v omejenem razponu odnosov med pripadniki družbeno ločenih skupin in jih lahko najdemo ločeno, ali pa v kombinaciji s kakimi drugimi odnosi družabništva

Postavlja pa se vprašanje, zakaj je izražen ravno v obliki šaljenja. Splošne tipe vedenj, povezane s sorodstvom, lahko razvrstimo v **dve opoziciji**:

24. spoštovanje nasproti prijateljevanju
25. šaljenje nasproti izogibanju

Spoštovanje je tipično za odnos do staršev, prijateljevaje pa za odnos do bratov in sester. Šaljenje in izogibanje sta značilna za odnose med nekaterimi sorodniki, ki ne pripadajo tvojemu rodu, predstavljata pa skrajno obliko spoštovanja in prijateljevanja. Šaljenje je najpogosteje med križnimi bratranci in sestričnami, izogibanje pa za odnose med posamezniki, ki pripadajo zaporednim generacijam (moški in ženske na eni, ter njihovi tasti in tašče na drugi strani). Šaljenje in izogibanje imata podobno **vlogo** – ščitita občutljive odnose med ljudmi, ki jih ene vezi družijo, druge pa razločujejo (npr.: ljudje iz različnih rodov, združenih s poroko).

Odnosi šaljenja in izogibanja so načini organizacije natančnega in stabilnega družbenega vedenja, v katerem se ohranjata in prepleteta konjunktivna in disjunktivna komponenta.

Glavni cilj Radcliffe-Browna je bil vedno razmejiti socialno antropologijo (komparativno sociologijo) od etnologije. Po njegovem mnenju namreč etnologi sklepajo na podlagi pomankljivega gradiva – niso bili pravi zgodovinarji. Družbe je namreč še vedno mogoče preučevati iz ahistoričnega zornega kota. Družbenih dejstev ni mogoče razložiti s kategorijami individualne psihologije, bil je nasprotnik Malinowskega, svoj zorni kot pa je vedno delil z

Durkheimom – ne ukvarja se z biološkimi, ampak družbenimi funkcijami, ne z individuumom, ampak s konkretno osebo konkretne družbe.

Ves čas je ponavljal svoje poglede na sociologijo kot vrsto naravoslovne znanosti. Vedno se je vračal k istim problemom: totemizem in čaščenje prednikov, sorodstvene terminologije, odnos med stricem in nečakom ter obredi šaljenja in pravo.

3. TRIDESETA IN ŠTIRIDESETA LETA – OD FUNKCIJE K STRUKTURI

Vodilna vloga Malinowskega je trajala približno od 1924 – 1938, ko ga izrine Radcliffe-Brown. 30-ta leta so bila obdobje funkcionalističnih študij, sledi obdobje prehoda in po letu 1940 nastopi val neoradcliffe-brownovskih študij. Drugi obrat pa je obrat od Pacifika k Afriki. Še vedno se je poudarjalo terensko delo opazovanje z udeležbo – pravila:

26. na terenu je treba preživeti vsaj eno leto, še bolje pa dve

27. čimprej je treba začeti uporabljati jezik domačinov

28. živeti je potrebno izolirano od drugih Evropejcev in do neke mere kot pripadnik skupnosti, ki jo preučujemo

29. vzpostaviti je treba psihološki transfer – 'oni' morajo postati 'mi'

Monografije iz 30-ih leti bi lahko imenovali kar malinowskijanske, ukvarjale so se z družinskim življenjem, ekonomskimi aktivnostmi, magijo, ob strani pa puščale sorodstvene sisteme, politiko in religijo.

Deli *Mi*, *Tikopijci* (Firth) in *Zakonsko življenje v afriškem plemenu* (Richards) sta se ukvarjali s problematiko družine – predvsem družina v kategorijah njenih funkcij – prokreacije in socializacije, ter vplivi teh procesov na druge vidike družbenega življenja. Problem je bil v tem, kako razločiti med analitično relevantnostjo in empirično povezanostjo.

Bateson pravi, da morajo antropologi v svojem pisanju najti pravo mero med opisom strukturalnih dejavnikov in emocionalnega tona življenja, ki ga je imenoval etos. Problemi, s katerimi je eksperimentiral, je predstavljala gvinejska ceremonija, imenovana *naven*, ki jo je občasno izvajal moški, kadar je otrok njegove sestre storil kaj posebno hvale vrednega. Vsak element ceremonije je bil izolirano proučen v okviru družbenih odnosov, kulturnih predpostavk in emocionalnega konteksta. Analiza je vsebovala nekaj plodnih idej – npr.: pojem shizmogeneze, pravila, po katerem se nasprotja, takoj, ko se pojavijo, nenehno in dialektično krepijo (kasneje se je malce preoblikovan pojavil v Evans-Pritchardovih Nuerih in Gluckmanovi analizi konflikta).

Evans-Pritchardova knjiga *Čarovništvo, oraklji in magija med Azandi* je bila podobna delu *Naven*, le, da se je Evans-Pritchard omejil na niz kulturnih premis – na eidos. Je azandska misel res tako različna od naše? Kako lahko racionalni ljudje verjamejo v take stvari? Njegovo delo analizira **4 tipe verovanj in praks pri Azandih**: čarovništvo, vračarstvo, oraklji in magija, ki so med seboj povezane in tvorijo razumen in samozadosten sistem. Azandi verjamejo, da se čarovništvo deduje, ne moremo pa vedeti, kdo je čarovnik. Evans-Pritchard je menil, da je smisel verovanja v take mistične moči v tem, da hkrati ponujajo razlago za nesrečo in sredstvo za spopad z njo. Čarovništvo je družbeno relevanten razlog (nesreče), saj edino dovoljuje posredovanje in določa družbeno vedenje. Azandi verjamejo, da je povzročitelj nesreče sovražnik. Ko se zgodi nesreča, se lahko posvetujemo z vračem, ki z vedeženjaem odkrije čarovnika, ki je kriv za nesrečo. Azandi imajo vrače za zelo zanesljive. Zanašajo se na oraklje – najpomembnejši je strupeni orakelj – gre za poseben strup, ki ga vržejo kokoši – odgovor je njena smrt ali preživetje. Oraklje uporabljajo tudi za usmerjanje vsakodnevnih aktivnosti. Magija se lahko uporablja za zdravljenje ali maščevanje. Čarovnik in škodovalni mag se ločita po tem, da prvi uporabljajo čarobnosti, drugi pa za škodovanje uporabljajo svojo prirojeno moč. **Čarovništvo, vrači, oraklji in magija so medsebojno prepleteni elementi enega in istega**

procesa. Evans-Pritchard poudarjal, da so ta verovanja na nek način razumna. Prikazal je, da Azandi ne razlikujejo med mističnimi in empiričnimi verovanji in praksami, verjamejo, da mistične moči delujejo na bolj ali manj enak način kot fizične.

Leta 1940 so nastala 3 pomembna dela politične antropologije: *Afriški politični sistemi* (Evans-Pritchard in Fortes), *Ljudstvo Nuer* (Evans-Pritchard), *Politični sistem ljudstva Anauk* (Evans-Pritchard).

Ti antropologi svojega terenskega dela niso opravljali v majhnih skupnostih, ampak v relativno velikih plemenih in narodnih na širokem geografskem območju.

Termin družbena struktura se je začel navezovati na strukturo odnosov med skupinami in v delih Fortesa bolj med zadolžitvami kot pa med osebami. Fortes in Evans-Pritchard sta v uvodu dela *Afriški politični sistemi* razmejila dve obliki vladanja:

30. centralizirana, piramidalna struktura

31. oblika družb brez države

Prisotnost ali odsotnost skupin potomstva in državnih institucij pa sta bila kriterija, po katerih naj bi se klasificirale afriške družbe. Toda zakaj tudi za klasifikacijo političnih sistemov?:

32. več vrst segmentiranih družb, kot jih je poznal Durkheim je predstavljal model, v katerega so se lahko uvrstili družbeni sistemi, kot so jih poznali Nueri in Talenesi

33. drugi vir je klasična antropologija – najpomembnejša razlika je tista med primitivnimi sistemi brez države in državo, utemeljeno na ozemlju

Evans-Pritchard je **Nuere** preučeval leta 1930. ukvarjajo se s poljedelstvom, ribolovom in živinorejo. Živina je zanje najvišja vrednota. Leto se deli na sušno in deževno dobo. Problem preživetja v takem okolju postavlja nuerskim načinom družbene organizacije vrsto omejitev. Nueri ne poznajo abstraktnega koncepta časa kot nečesa, kar mineva. Čas dojemajo v kategorijah fizičnih sprememb ali družbenih odnosov.

34. ekološko merjenje časa = nanaša se na naravne cikle, kot so letni časi ali obdobja dneva

35. strukturno merjenje časa = način konceptualizacije periodičnosti družbenih odnosov in družbenega razvoja posameznika.

Merske enote so rojstva, smrti, poroke; družbeno razdaljo med dvema **agnatoma** (agnati so moški sorodniki po očetovi strani) lahko razumemo kot časovno razdaljo, ki ju ločuje od skupnega prednika – večja kot je, bolj daljna sorodnika sta si. Enako je z razdaljo – bolj jih zanima praktična, na katero vplivajo dejavniki kot je prehodnost terena. Zanima jih tudi družbena razdalja – ena vas je lahko bližje, če pripada določenemu plemenu kot druga, čeprav sta v bistvu isto oddaljeni. Koncepti časa in prostora niso utemeljeni na objektivnih meritvah, ampak se naslanjajo na strukturne odnose, se spreminjajo v skladu z družbenimi odnosi, ki definirajo vsako situacijo – npr.: kaj pomeni *cieng*? Pomeni dom. A njegov natančen pomen je odvisen od položaja – če Slovenca srečaš v Italiji, bo rekel, da je doma v Sloveniji (država) – Ljubljana (mesto države) – Polje (predel mesta) – ulica (del predela mesta) – hiša (del ulice). Nuerske koncepcije časa in prostora so v funkciji družbenih in ekonomskih vrednot – družbeni referenti se spreminjajo skupaj s kontekstom.

Politični odnosi v deželi Nuerov so v osnovi teritorialni odnosi. Najširša oblika politične skupnosti je plemo, ki se deli na manjše lokalne segmente, ti pa na podsegmente. Znotraj vsakega plemena je en klan dominanten in se deli na manjše patrilinearne enote – maksimalne, male in minimalne rodove. Vsaka raven pri nastanku rodov ustreza ravni teritorialnega združevanja. Sistem rodov deluje v kategorijah genealoškega časa, teritorialni sistem v kategorijah strukturalnega prostora. Vrednote agnatskih rodov tako pripomorejo k povezanosti sistema.

Kljub prekinitvi, ki jo je v 40-ih letih povzročila vojna, je za britansko socialno antropologijo to izjemno desetletje. Začelo se je z objavo knjige *Afriški politični sistemi*, ki so vpeljali politično perspektivno na družbeno strukturo. Končalo pa s simpozijem z naslovom *Afriški sistemi sorodstva in poroke*. Poleg Radcliffe-Browna je najpomembnejša osebnost v razvoju sorodstvene teorije Meyer Fortes, ki je sorodstveni sistem razumel kot ekvivalenten socialni strukturi plemenskih družb. 40-ta leta so se začela z *Ljudstvom Nuer* in s prikazom političnega pomena rodov. Deli Fortesa in Evans-Pritcharda temeljita na Radcliffe-Brownu.

Ti avtorji so na splošno sprejeli Batesonovo logiko in so se odmaknili od Radcliffe-Brownovega naivnega realizma – le če najprej strukturo izločimo iz konkretne realnosti, lahko zaznamo strukturo v konkretni realnosti družbenih dogodkov.

Premiki znotraj britanske socialne antropologije v 40-ih letih:

36. premik v prevladi znotraj discipline od Malinowskega k Radcliffe-Brownu, Evans-Pritchardu in Fortesu
37. glavno področje terenskega dela ni več Oceanija, ampak področje Afrike
38. opustitev konkretnega, na institucijah utemeljenega funkcionalizma Malinowskega in zavzem sociološke, strukturalistične pozicije
39. od družine, magije in načinov preživetja so se obrnili k političnim in sorodstvenim sistemom

4. ANTROPOLOGIJA IN KOLONIALIZEM

Pravo rojstvo antropologije in kolonializma je bila **renesansa**.

Do sredine 30-ih let je bilo v britanskem imperiju in njegovih dominionih malo uradne antropologije, na drugi strani pa je imela antropologija posreden učinek na izobraževanje kolonialnih uradnikov.

Britanska kolonialna politika se je v 30-ih letih začela spreminjati. Odločitev za ekonomski in administrativen razvoj afriške kolonije. Velika svetovna in gospodarska kriza in zatem vojna sta odložili uresničevanje številnih načrtov, a ta politična sprememba je vplivala tudi na antropologijo.

Jedro ene izmed osnovnih funkcionalističnih iluzij je v tem, da če njihovi modeli družbe predvidevajo ekvilibrium, sprememba pomeni dezintegracijo.

Antropologi so predstavljali največjo skupino družboslovnih znanstvenikov na terenu v Afriki in zato je bilo dovolj denarja, kar je vodilo v povojno ekspanzijo antropologije. Do 50-ih let je Afrika ostala pravi antropološki akademski monopol. Po letu 1930 je bila tudi glavni cilj trenskih raziskav.

Tematike, ki so se jih lotevali aplikativni antropologi:

40. pravice do prenosa posesti
41. kodifikacija tradicionalnega prava, zlasti poročnega
42. migracije delavcev
43. vloga in mesto poglavarjev
44. gospodinjski proračuni

Noben izmed britanskih antropologov, razen Lucy Mair in Godfrey Wilson, se ni osredotočil na spremembo.

Razlogi za tako stanje:

45. antropologi so svojo prihodnost videli v akademskem življenju
46. aplikativno delo je bilo le redko pogoj za pridobitev štipendije za delo na terenu
47. moteč antropologov življenjski stil (zelo domač odnos z Afričani)

Sklep: nikoli ni bilo pretiranega povpraševanja po aplikativni antropologiji

Ali funkcionalizem res ni bil primeren za teorijo kolonialne antropologije?

48. teorija je bila bolj evolucionistična

49. dober kandidat je bil tudi difuzionizem – kulturni stik kot temelj nove discipline

50. togi funkcionalistični nazori, ki so bili nastrojeni proti administratorjem

Funkcionalističen pristop je bil eksperiment s sinhrono analizo, ki je smiselna v kategorijah intelektualne zgodovine vede. Funkcionalisti so trdili, da je njihov pristop vodil v bolj kakovostno vrsto etnografije kot katerikoli drugi.

Kolonialna situacija je zavirala razvoj britanske socialne antropologije na teoretični ravni, čeprav je omogočila dostop do finančnih virov in mesta za terenske študije.

Še ena značilnost britanske funkcionalistične socialne antropologije je, da so antropologi po obdobju Malinowskega svoje metode utemeljili na opazovanju z udeležbo, kar pa je pomenilo pristne in neovirane stike z preučevanimi ljudmi, zato je bilo treba te ovire podreti; kar pa je vznemirjalo priseljence in mnoge kolonialne uradnike – kako namreč lahko Evropejec živi v prijateljstvu z nepisnimi in revnimi ljudmi in prevzame številne plemenske navade.

6. OD KARIZME K RUTINI

II svetovna vojna ni popolnoma prekinila razvoja britanske socialne antropologije – nekateri antropologi, npr. Evans-Pritchard in Nadel, so postali kolonialni administratorji. Po koncu vojne se je za britansko socialno antropologijo začelo obdobje relativno hitrega razvoja, ponujala je možnost zaposlitve in kariere.

Teoretska izhodišča, h katerim se je britanska antropologija vrnila po koncu vojne, so bila izhodišča Radcliffe-Browna. Terensko delo je še vedno potekalo na način Malinowskega, toda medtem ko je bil terenski delavec še vedno funkcionalist, sta bili analiza in teorija strukturalistični.

Sredi 50-ih let so postali pomembni Leach in drugi, prvi vpliv gibanja po vzoru Lévi-Straussa na britansko socialno antropologijo pa je bil opazen v 60-ih letih.

Evans-Pritchard: metoda induktivne logike, ki je bila v naravoslovnih znanostih spoznana za nujno. Predvideval je, da v kulturi obstajajo funkcionalne soodvisnosti. 13 let kasneje je zagovarjal, da je socialna antropologija neke vrste zgodovinopisje in je tako neke vrste filozofija ali umetnost. Vedno bolj goreče je zagovarjal uporabo zgodovine, rekoč, da je **med zgodovino, še posebej zgodovino družbe, in socialno antropologijo le malo bistvenih razlik**

Nadel napiše knjigo *Temelji socialne antropologije*, v kateri je izražena stara teza, da se institucije vzajemno prilagajajo, da bi realizirale osnovne potrebe posameznika. Spuščal se je v logično povezanost institucij in psihološko teorijo.

Firth se je v svoji knjigi *Elementi družbene organizacije* osredotočil na preračunljivega človeka, ki ga je Bateson označil za najobetavnejšega člana skupine, ki se je držala konceptov Malinowskega. Britanski socialni antropologi so prezrli študije razmerja med kulturo in osebnostjo, ki je bila v istem času zelo moderna v Ameriki.

Monografije povojnih generacij, objavljene v 50-ih letih so imele dve glavni temi: preučevanje politike v kategorijah, kot so opisane v delu *Afriški politični sistemi*, druga glavna tema 40-ih let pa so bili magijsko-religijski sistemi – vse v zvezi s čarovništvom (način, na katerega obtožbe čarovništva in škodovalne magije dramtizirajo in preobrazijo družbene napetosti). Drugi problem – šlo je za študije religijskih sistemov v pravem smislu – Radcliffe-Brownova razprava *Religija in družba* (člaščenje prednikov naj razumemo kot funkcionalni rekvizit nekaterih vrst rodovnega sistema) in Evans-Pritchardova razprava o Nuerih (religijo pogojuje družbeno okolje). Zanimanje Malinowskega za mit v tem obdobju ni bilo pogosto, pa tudi Lévi-Strausove analize mita ni bilo mogoče nikjer zaslediti.

Preučevanje sorodstva je bilo nekoliko zanemarjeno. Nihče se ni ukvarjal s klasičnimi, čisto sorodstvenimi temami, kot so sorodstvena terminologija, poročna pravila, incest in eksogamija, medosebne sorodstvene vloge. V ospredje pride šele proti koncu desetletja

6. LEACH IN GLUCKMAN

Oba so privlačili problemi konfliktnosti norm in prikrajanja pravil in v ukvarjanju s temi primeri sta oba uporabljala zgodovinsko perspektivo in metodo obširnega študija primera.

Analiza sodobnega družbenega položaja na ozemlju Zulujev – dežela zulujev predstavlja tip socialnega sistema, znotraj katerega konflikti niso bili primerno razrešljivi brez radikalnih strukturnih sprememb. Družbeno ravnovesje (Gluckman) ni preprosta stvar, ki bi bila rezultat brezhibne integracije družbenih skupin in norm. Prav nasprotno – izhaja iz dialektičnega procesa uravnavanja nasprotij. Gluckman je tudi obred videl kot konflikt, toda skozi izražanje tega konflikta je družba začasno očiščena. Jasna je referenca na Batesonovo analizo shizmogenezе, še bolj pa v delih francoskih strukturalistov (opozicija jim pomeni procesa, ki se pojavi na ravni klasifikacije skupin in ne na ravni konfrontacije dveh skupin ljudi). O principu opozicije je govoril že Evans-Pritchard v analizi segmentacije in sporov Nuerov.

Turner je analiziral načine razrešitve konfliktov v vasi. V ta namen je uporabil t.i. družbene drame. Odkriti konflikti jasno pokažejo napetosti v družbi. Z obravnavanjem vrste nasprotovanj, v katere so vpleteni isti dejavniki, lahko opazujemo način razreševanja konfliktov.

Leacheva prva monografija *Družbena in ekonomska organizacija rowanduških Kurdov* je izšla leta 1904. Vse družbe v vseh obdobjih ohranjajo le negotovo ravnotežje in so čisto zares ves čas v minljivem stanju in pred morebitno spremembo. 1954. leta objavi svojo najpomembnejšo knjigo *Politični sistemi v burmanskem visokogorju*. Na vse skupnosti v interakciji moramo gledati kot na neke vrste sestavne elemente enega samega družbenega sistema, vendar ta sistem ni bil v ekvilibriumu. Zanimali so ga mehanizmi, s katerimi se en tip sistema spremeni v drugega (egalitaren – *gumlao*; vmesna, nestabilna oblika *gumsa*, neke vrste miniaturna država; in pa šanska dežela). Po pomembnosti se uvrščajo glede na svoje medsebojne odnose – rangiranje je določeno s sistemom poročnih alians – kombinacija rodov in rangiranja predstavlja vir nestabilnosti v sistemu *gumsa*. V središču sistema *gumlao* – skupnost, če nima nekega organiziranega središča, nima sredstva, s katerim bi rodove, ki jo sestavljajo obdržala skupaj v statusni enakosti.

Uporabil je dve metodi:

51. najprej je predpostavil podrobno analizo neke majhne, nestabilne skupnosti *gumsa*, ki je bila v procesu spreminjanja v *gumlao*

52. druga metoda preverjanja teze pa je bila zgodovinska, ampak zgodovinskih virov ni bilo veliko – bili so neke vrste ključ za razumevanje nestabilnosti in sprememb

Razlika med idealnim redom in empiričnimi dejstvi – govori o tem, da je model, ki ga imajo ljudje, neke vrste kulisa, za katero se odbijajo dejanski kompatitivni odnosi življenja v skupnosti. Tudi antropologov model se v več potezah razlikuje od empiričnih dejstev. Gre za **kot-da model ekvilibriuma**, ki se od modelov, ki ga imajo ljudje razlikuje predvsem v tem, da so njegove kategorije bolj natančno definirane.

Leach je knjigo začel z **deifnicijo socialne antropologije kot študija načinov, s katerimi običaji omejujejo posameznikovo vedenje**. Ta problem lahko obravnavamo s tremi pristopi:

53. prvi: družba kot zbirka vlog, katerih nosilci so pod moralnim in pravnim pritiskom, da jih izpolnijo

54. drugi ima za svojo osnovo statistično normo

55. tretji izhaja iz Durkehimovega razločevanja med svetim in profanim kot dvema kategorijama verbalnega in neverbalnega vedenja, pri čemur je prvo model za slednje □ odkloni

od norm niso posledica moralne zmote, ampak izhajajo preprosto iz tega, da na različne načine zapolnijo manjkajoče podrobnosti v idealni shemi.

Dodal je tudi poudarek na obredu kot na vidiku vsakodnevnega življenja, ne pa kot na obredu, omejenemu na svete kontekste.

Sorodstvo je bila osrednja tema za podpiranje teze. **Fortes** sorodstveni sistem pojmuje kot sistem pravic in dolžnosti, ki pripadajo določenim sorodstvenim vlogam. **Leach** temu nasprotuje: sorodstveni sistem ni omejeval vedenja, predstavljal je način opisovanja izbir, ki so jih omejevali bolj materialni faktorji. Vsaka pravila so prirejena z namenom, da bi vaščanom dopustila prilagoditvene, ekonomske izbire.

Leach se je spogledoval tudi s strukturalističnimi metodami Lévi-Straussa. Terenski delavec ima pred sabo 3 različne ravni vedenjskega vzorca: dejansko vedenje vzorca, norma in ideal. V nasprotju z Lévi-Straussom ni verjel, da je struktura idealnega sistema skladna s statističnim vzorcem, ki se pojavi kot vsota individualnih izbir znotraj dinamičnega družbenega in ekološkega konteksta.

Leach je, podobno kot Malinowski rad poudarjal posameznikove manipulacije s pravili, **Gluckman** pa bolj prisilno moč pravil in vrednot. **Turnerju** je obred predstavljal jezik za posredovanje izjav o strukturnih odnosih, brezmejno sugestiven in dvoumen jezik, skratka jezik, ki je bil primeren za transformacijo družbenega konflikta. Leach, Gluckman in njuni študentje so bili vodilni predstavniki britanske socialne antropologije v poznih 50-ih in 60-ih letih.

7. LÉVI-STRAUSS IN BRITANSKI NEOSTRUKTURALIZEM

Ljudje mislijo sociologično na način kategorij in podob, ki jim jih daje na voljo njihova kultura. Lévi-Strauss je problematiko čarovništva, orakljev in magije zopet vpeljal v britansko socialno antropologijo. Tradicija šole *Anne*, ki jo je razvijal Lévi-Strauss, se je ukvarjala s primitivno klasifikacijo in primitivno logiko. Njegov vpliv je v Veliki Britaniji postal razviden okoli leta 1960, čeprav se je začel vzpenjati že v 50-ih letih. **Voditelji novega britanskega strukturalizma**, ki se je pojavil, so bili **Leach, Needham in Mary Douglas**. Lévi-Straussovo prvo večje delo *Elementarne strukture sorodstva* je izšlo leta 1949. Edini britanski antropolog, ki se je resno ukvarjal z razvojem Lévi-Straussove mitologike, je bil Leach.

Od Durkheima je Lévi-Strauss prevzel model družbe, zgrajene iz podobnih ali različnih segmenotv, ki jih povezuje sila (mehanske ali organske solidarnosti). Od Maussa se je naučil, da je to solidarnost najlažje doseči z vzpostavitvijo **strukture recipročnosti** in sicer v sistemu menjav, ki povezuje segmente in zavezništva. **Menjave lahko potekajo na enem izmed treh področij:**

56. dobrin in storitev
57. jezika in simbolov
58. menjave vseh menjav – menjave žensk

V ozadju teh sistemov menjave leži **pravilo recipročnosti** – pravilo, da vsak dar terja povračilo, ki je lahko neposredno (sistem restriktivne menjave) ali posredno (sistem generalizirane menjave). Lévi-Strauss je trdil, da je princip recipročnosti ključ za razumevanje sorodstvenih sistemov, saj je v sorodstvenem sistemu na poseben način organizirana menjava žensk za poroko. Prvi pogoj je obstoj pravila, ki prepoveduje incest – saj čim je moškim prepovedan užitek z lastnimi ženskami, so prisiljeni vzpostaviti sistem menjav, ki predstavlja temelj za organizacijo družbe. **Tabu incesta predstavlja tudi začetek kulture**. Jedro elementarnih struktur sorodstva se ukvarja s pravili, ki določajo, s katero žensko naj bi se moški poročil. Moški se mora poročiti z žensko, ki pripada določeni kategoriji sorodstva, ali pa mora dobiti eno iz skupine, iz katere moški iz te skupine tradicionalno dobivajo žene. Družbe s takim »pozitivnim poročnim

pravilom« imajo preproste sorodstvene sisteme, družbe, ki pa poznajo samo prepoved in nobenih »pozitivnih poročnih pravil« pa imajo kompleksne sorodstvene sisteme.

V **sistemu generalizirane menjave** A odda svojo sestro za ženo B-ju, B c-ju, itd. dokler spet nekdo ne odda sestre A-ju in je krog zaključen. **Restriktivna menjava** pa je tista, ki poteka med dvema skupinama in je simetrična – A odda ženo B-ju, B pa A-ju (tipična za družbe z dvema eksogamnima polovicama in za poroko med dvojnimi križnimi bratranci in sestričnami).

Lévi-Strauss je prepoznal med tema dvema glavnima oblikama **menjave obliko, ki vključuje odloženo recipročnost** – A odda žensko B-ju, ta pa jo v naslednji generaciji vrne A-ju ali pa njegovemu sinu. Težava te oblike menjave je v tem, da povezuje le dve skupini in je zato manj učinkovita pri vzpostavljanju odnosov solidarnosti v celotnem družbenem sistemu.

Zanima ga, kaj se dogaja v ozadju dejanskega vedenja, v nezavedni strukturi. V ozadju nezavednih modelov je človeški um in glavni cilj je odkriti univerzalne principe človeške misli.

Ko je Lévi-Straussova teorija postala slavna, **je Needham razvil interpretacijo te ališnsne teorije sorodstva**. Needham je bil prepričan, da je teorija aplikabilna le na tiste sisteme, ki poznajo pravilo predpisane poroke. Verjel je, da se idealni model neposredno pokriva s praksami v resničnih družbah. Lévi-Strauss je vztrajal pri tem, da je model v domačinskem umu in v umu antropologa. Vsi sistemi so na ravni dejanskih izbir preferencialni, zato ima model večjo relevantnost, kot mu jo je dopuščal Needham.

Drugi, pe bolj obširen razvoj Lévi-Straussove sorodstvene teorije je obravnaval zlasti **Leach**. Prevzel je Lévi-Straussovo razumevanje družbe kot sistema komunikacije. Leach se je odmaknil od Lévi-Straussa v trditvi, da so oblike menjave v družbi, zlasti sistemi poročnih izbir, prilagojene političnim in ekonomskim okoliščinam. Tako sta trčili ališnsna in britanska potomstvena teorija.

Ljudski modeli predvidevajo obstoj stalnih druženj, ki so notranje organizirana na temelju unilinearnega potomstva in članstva. Integracija se pojavi med segmenti, ki so si podobni in na vsaki ravni strukture drug drugega ohranjajo v ravnatežju. Celo v družbah, kjer je princip unilinearnega potomstva zelo pomemben, je razvrščanje sorodstva bilateralno. Integrativni princip je torej dopolnilna sorodstvena linija – bistveni so odnosi po materini strani v patrilinearnem sistemu ali po očetovi strani v matrilinearnem sistemu.

Leta 1962 je objavil deli *Totemizem danes* in *Divja misel* – tu je obravnaval način, **kako verbalne kategorije nujno urejajo družbeno in naravno okolje**. Sami ustvarjamo svojo 'logiko konkretnega', toda z elementi domačega, vsakodnevnega življenja. Zagovarjal je stališče, da je najosnovnejši način človeške misli bolj analogičen kot logičen. Z razvrščanjem objektov iz družbenega in naravnega našemu svetu vsilimo urejen vzorec. Meje teh kategorij so arbitrarne. Pojmi so arbitrarni, odnosi med njimi pa imajo bolj univerzalen značaj. **Osnovna ideja** je torej, da ljudje razmišljamo na način ustvarjanja parov temeljnih opozicij in potem postavimo te pozicije v relacije.

Odnosi, za katere predvidevamo, da obstajajo med naravnimi vrstami, predstavljajo način govorjenja o odnosih med družbenimi skupinami. Glavna oblika menjave je menjava žensk za poroko. **Temeljna opozicija**, na kateri počiva celoten konceptualen sistem, je opozicija med **naravo in kulturo**. V njegovi teoriji sorodstva **pojavn tabuja incesta**, ki moške prisili, da zamenjajo svoje ženske, označi za **prehod od narave h kulturi**.

V svojih delih o mitu je še naprej razvil svojo argumentacijo o sistemih mišljenja. Zgodba mita je le navidez to, za kar v mitu gre. Potrebno jo je dekodirati, jo obravnavati kot eno samo izjavo, ne pa kot linearno serijo izjav. Pravo sporočilo mita je skrito v sistemu odnosov, s katerimi se mit ukvarja, in te je potrebno razvrstiti v opozicijske parne elemente. Lévi-Straussa ni pretirano zanimalo, kako ljudje mislijo v konkretnem kontekstu, ampak kako mislijo na splošno.

Leach: ne obstajajo samo binarne opozicije. Da bi definirali binarni par, moramo imeti še tretji člen, ki ni ne A ne B. Ker je po svoji naravi anomalichen, postane obdan s tabuji. Leacha najbolj zanimajo anomalije, bitja, ki ne sodijo popolnoma v nobeno izmed kategorij zelo oddaljenega ali zelo bližnjega – npr.: zajec – ni ne čista domača, ne divja žival, zato se rado zgodi, da je v nekaterih kontekstih tabuiziran.

Tudi v delih najbolj prepričanih novih britanskih strukturalistov je opaziti vpliv Evans-Pritcharda in celo Radcliffe-Browna. Slednji je na primer objavil analizo andamanskega obreda, v katerem so simboli obravnavani kot 'svetovi', ki jih je potrebno obravnavati v kontekstu, v katerem se uporabljajo. Turner je poudarjal psihično vsebino simbolov, Lévi-Strauss pa se je bolj ukvarjal s tezo, da je vsebina simbolov arbitrarna.

Ardner je dela, ki so nastala pod vplivom Lévi-Strauss, poimenoval kar nova antropologija – sprejetje nove paradigme je vsebovalo spremembo zornega kota gledanja na svet v skoraj fizičnem smislu. Lévi-Strauss je vztrajal, da je strukturalizem metoda, ne pa filozofija ali celo teorija. Kako ljudje uporabljajo verbalne kategorije, da bi uredili svoje svetove in načini, kako sistemi menjav urejajo družbene odnose so tisto, kar je britanske antropologe zanimalo.

8. KONEC IN ZAČETEK

Britanska socialna antropologija je trajala le 50 let (od zgodnjih 20-ih do zgodnjih 70-ih). Če socialna antropologija nima svojega posebnega področja raziskave, kaj potem lahko prispeva k širšemu diskurzu družbenih ved? Možni odgovori:

59. da bi etnografiji razširili področje

60. da bi socialni antropologi razvili posebna znanja in spretnosti za preučevanje eksotičnih družb

Obstajali pa so pomisleki: ljudje, ki jih preučujejo, imenujejo eksotika. Antropologi tudi niso imeli več monopola nad študijem oddaljenih ljudstev. Socialna antropologija je predstavljala komparativno vejo družbenih znanosti. Pojavila so se tudi vprašanja o sami legitimnosti discipline. Kritike so prihajale tudi s strani feministične teorije – zanemarjanje preučevanja žensk s strani antropologov.

Funkcionalistični in strukturalistični modeli so radi predvidevali, da se družbe in kulture ujemajo in da njihove meje v resnici obstajajo. Sledila je obtožba, da je klasična socialna antropologija anithistorična. **Evans-Pritchard** je zagovarjal premik k historični etnografiji. Marksistična antropologija je vplivala na socialno britansko antropologijo. Predlagala je tipologije za klasifikacijo družbenih ureditev glede na njihove načine produkcije. Razpravljalo se je o tem, ali so sorodstveni sistemi del infrastrukture, strukture ali superstrukture družbenih formacij. V 60-ih letih se je počasi začelo govoriti o obratu od funkcije k pomenu (fenomenološki, interpretativni, humanistični pristopi). Interpretativna antropologija se je najmočnejše uveljavila v ZDA.

Ameriška kulturna antropologija se je v 20-ih letih začela vedno bolj oddaljevati od britanske socialne antropologije. **Ustanovni prednik ameriške kulturne antropologije je bil Boas**. Boasovcem je kultura pomenila ekvivalent tradicije, vrednote, običaje in institucije, značilne za posamezno ljudstvo in posledično je vsaka populacija imela svojo lastno kulturo. Kultura je vedno vzorčna in notranje urejena. Kulture vsiljujejo različne načine izkustva sveta. **Kluckhohn, Kroeber in Sapir** so se osredotočili na odnos med kulturnimi vzorci in posameznikom. Britanski socialni antropologi so bili tipično kritični do koncepta kulture.

Evans-Pritchard je bil mnenja, da so ameriški antropologi raje govorili o kulturi v smislu tradicije kot o družbenem procesu. V 50-ih letih je vodilne ameriške antropologe pritegnil interdisciplinarni projekt v družbenih vedah, ki ga je vodil **Parsons**. Razlikoval je med biološko, kulturno, psihološko in družbeno ravni. Vsak je bil dodeljen svoji disciplini – kulturo so dobili antropologi. **Kroeber in Kluckhohn** sta leta 1952 izdala **164 definicij kulture**. **Geertz** je

kulturo videl kot sistem simbolov, s pomočjo katerih človek podeljuje pomene svojim lastnim izkušnjam. V 60-ih in 70-ih je tako postalo jasno, da je koncept kulture v ameriški kulturni antropologiji v jedru kognitivne narave; opraviti ima z idejami in vrednotami, izraženimi v simbolih. Študije kultura – osebnost so nadomestile študije, ki so se ukvarjale s kulturno konstrukcijo posameznika, sebstva in telesa, ki so bili obravnavani kot teksti. Geertz je vztrajal pri stališču, da je kulturna antropologija vaja v hermenevtiki. Kulturno vedenje moramo razumeti po modelu teksta.

Boasova tradicija kulturne antropologije je poudarjala, da so **pravi predmet** antropologije verovanja, vrednote, konceptualni sistem, diskurzi, ki jih moramo razumeti v njihovih lastnih kategorijah. Antropologija si ne sme domišljati, da je komparativna sociologija.

Vse to so v Evropi spremljali z distanco. Postmodernistično gibanje v ameriški antropologiji predstavlja radikalen razvoj boasovskega programa in še bolj konkretno Geertzovega projekta. Geertz je menil, da antropolog počne oboje: bere in piše tekst.

Nikoli ne moremo imeti enega samega resničnega objektivnega prikaza kulturnega dogodka ali družbenega procesa. Postmodernistični etnograf naj bo refleksiven, naj se kritično zaveda svojega početja. Svet je postal policentričen in vse kulture so bile zdaj pluralne in mešane.

Ameriška kulturna antropologija pa vendar ni bila monolitna, znotraj nje je obstajala tudi neka tradicija viktorijanske antropologije – to je bil evolucionizem, ki si je prizadeval popisati in razložiti zgodovino človeške vrste v okviru darwinovske teorije. Tudi v ZDA se je začela večati razlika med posameznimi antropološkimi vejami – četudi se je mnogo kulturnih antropologov distanciralo od svojih kolegov, so nekateri še vedno ostali zavezani evolucionistični perspektivi. V Veliki Britaniji se je nekaj strokovnjakov začelo zanimati za družbeno evolucijo oz. za celotno zgodovino družbe. Območje, na katerem so se britanski socialni antropologi najbolj rutinirano srečevali z biološkimi in psihološkimi teorijami in problemi, je bilo področje medicinske antropologije - njena osrednja vprašanja zadevajo načine razumevanja, doživljanja in obravnavanja bolezni v različnih socialnih in kulturnih okoliščinah.